

Българска платформа за
международно развитие

Европейската политика за развитие - предизвикателства и възможности.

Българска платформа за
международно развитие
София 2018 г.

Изработено по проект „Граждански диалог за развитие“, изпълняван от БПМР във връзка с Българското председателство на Съвета на ЕС и с финансовата подкрепа на Европейския съюз.

www.bpid.eu

Сборникът съдържа докладите на млади учени, представени по време на национална научна конференция на тема „Европейската политика за развитие – предизвикателства и възможности“, проведена на 14 юни 2018 г. в рамките на проекта „Граждански диалог за развитие“. Той бе изпълнен от Българска платформа за международно развитие във връзка с Българското председателство на Съвета на Европейския съюз. Основната цел на проекта е да задълбочи познанието и разбирането на гражданското общество за българската и европейската политики за сътрудничество за развитие и ролята на ЕС в изпълнението на Програмата на ООН за устойчиво развитие до 2030 г., както и българското участие в този процес. Проектът „Граждански диалог за развитие“ се реализира с финансовата подкрепа на Европейската комисия по програма Граждански организации и местни власти Договор № CSO-LA/20171389-142. Отговорност за съдържанието на този документ носи единствено Българската платформа за международно развитие, в качеството си на бенефициент по проекта.

Повече информация за проекта може да намерите на уебсайта на БПМР
<http://bpid.eu>

Съставителство и научна редакция:

- © Петранка Филева, Мария Нейкова, Минка Златева
- © Боряна Станчева, Вихрен Митев, Десислава Сотирова, Едуард Маринов, Елица Димова, Иван Божикин, Иван Бянов, Ивелина Ватова, Кремена Шутилова-Йочколовска, Мира Кънева, Наталия Киселова, Невена Бянова, Пламен Ралчев, Севдана Дочева, Теодора Делисивкова, автори, 2018

Българска платформа за международно развитие
ISBN 978-619-7484-03-8 pdf
София, 2018

СЪДЪРЖАНИЕ

Венцислав Кирков – Поздравление	5
Ясен Георгиев – Поздравление.....	6
Предговор.....	7

I. ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА ПРЕД ЕВРОПЕЙСКАТА ПОЛИТИКА ЗА РАЗВИТИЕ

ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВАТА ПРЕД ПОЛИТИКАТА ЗА РАЗВИТИЕ НА ЕС И УЧАСТИЕТО НА БЪЛГАРИЯ В НЕЙНАТА РЕАЛИЗАЦИЯ <i>Теодора Делисивкова</i>	17
„МЕКАТА СИЛА“ НА ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ: РОЛЯТА НА ЕВРОПЕЙСКАТА ПОЛИТИКА ЗА РАЗВИТИЕ ЗА ПРЕОДОЛЯВАНЕ НА ГЛОБАЛНИТЕ ПРОБЛЕМИ НА ДЕМОКРАЦИЯТА И ПРАВАТА НА ЧОВЕКА <i>Боряна Станчева</i>	30
ЧОВЕШКАТА СИГУРНОСТ – ПРЕФОРМАТИРАНЕ НА ГЛОБАЛНОТО СТРАТЕГИЧЕСКО МИСЛЕНЕ И ДЕЙСТВИЕ НА ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ <i>Мира Кънева</i>	44
УЧАСТИЕТО НА БЪЛГАРИЯ В ПОЛИТИКАТА ЗА РАЗВИТИЕ: ПОТЕНЦИАЛНИ ВЪНШНОИКОНОМИЧЕСКИ ПОЛЗИ <i>Едуард Маринов</i>	55
БЪЛГАРСКАТА ПОЛИТИКА ЗА РАЗВИТИЕ И ИНИЦИАТИВИТЕ НА БЪЛГАРИЯ ЗА ЕВРОПЕЙСКАТА ПЕРСПЕКТИВА НА ЗАПАДНИТЕ БАЛКАНИ <i>Десислава Сотирова</i>	70

II. ПРИНОС ЗА ИЗПЪЛНЕНИЕ НА ЦЕЛИТЕ ЗА УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ

УКРЕПВАНЕТО НА ИНСТИТУЦИОНАЛНИЯ КАПАЦИТЕТ КАТО ИНСТРУМЕНТ ЗА ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА ГЛОБАЛНИТЕ ЦЕЛИ НА ООН В БЪЛГАРИЯ <i>Анелия Панева</i>	85
РОЛЯТА НА БЪЛГАРСКИЯ ПАРЛАМЕНТ ЗА ИЗПЪЛНЕНИЕ НА ГЛОБАЛНИТЕ ЦЕЛИ НА ООН В БЪЛГАРИЯ <i>Наталия Киселова</i>	102
СОЦИАЛНОТО ПРЕДПРИЕМАЧЕСТВО КАТО ИНСТРУМЕНТ ЗА ИЗПЪЛНЕНИЕ НА ЦЕЛИТЕ ЗА УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ В БЪЛГАРИЯ <i>Иван Божикин</i>	115

ИЗПЪЛНЕНИЕ НА ЦЕЛ 2 ОТ ЦЕЛИТЕ ЗА УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ И ОБЩАТА СЕЛСКОСТОПАНСКА ПОЛИТИКА НА ЕС <i>Иван Бянов, Невена Бянова</i>	133
ПОТЕНЦИАЛЪТ НА ЗАСТРАХОВАТЕЛНИЯ СЕКТОР В КОНТЕКСТА НА ЦЕЛИТЕ ЗА УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ <i>Кремена Шутилова-Йочоловска</i>	151
КИТАЙ 2030 И ГЛОБАЛНОТО УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ <i>Ивелина Ватова</i>	162

III. КОМУНИКАЦИОННИ АСПЕКТИ НА ЕВРОПЕЙСКАТА ПОЛИТИКА ЗА РАЗВИТИЕ

ИЗГРАЖДАНЕ НА ПУБЛИЧНИЯ ДИСКУРС ОТНОСНО ПОЛИТИКАТА ЗА РАЗВИТИЕ <i>Пламен Ралчев</i>	177
ИНФОРМАЦИОННАТА ПОЛИТИКА НА ЕС КАТО ФАКТОР НА УСТОЙЧИВОТО РАЗВИТИЕ, <i>Елица Димова</i>	189
ИЗПОЛЗВАНЕ НА ИНФОРМАЦИОННИТЕ И КОМУНИКАЦИОННИТЕ ТЕХНОЛОГИИ ЗА ЦЕЛИТЕ НА РАЗВИТИЕТО – ПОСТИГНАТИ РЕЗУЛТАТИ И ВЪЗМОЖНОСТИ <i>Севдана Дочева</i>	200
КОМУНИКАЦИЯТА И УЧАСТИЕТО НА МЛАДИТЕ В ПРОЦЕСИТЕ НА РАЗВИТИЕ <i>Вихрен Митев</i>	212
АВТОРИТЕ	223

УЧАСТИЕТО НА БЪЛГАРИЯ В ПОЛИТИКАТА ЗА РАЗВИТИЕ: ПОТЕНЦИАЛНИ ВЪНШНОИКОНОМИЧЕСКИ ПОЛЗИ

Едуард Маринов

Резюме: България би могла да се възползва от ангажиментите си в рамките на политиката за развитие на ЕС за осъществяване на целите на външната и външноикономическата си политика. В доклада са разглеждани някои концепции от икономическата теория, свързани с помощта за развитие по отношение на мотивацията и потенциалните икономически ползи за държавите-донори. Анализирани са задълженията, реалните действия и потенциалните ползи от участието на България в международното сътрудничество за развитие. В заключение са дадени някои насоки за необходимите бъдещи изследвания, които да подпомогнат извеждането на препоръки относно стратегическите приоритети, които страната ни трябва да заложи при участието си в международното сътрудничество за развитие.

Ключови думи: сътрудничество за развитие, официална помощ за развитие, мотивация на донорите, връзка между външна търговия и помощ за развитие

JEL code: F13, F35, O24

Въведение

Политиката на сътрудничество с развиващите се страни е, от една страна, нова за България, защото в хода на прехода към пазарно стопанство и демократично управление оказването на помощ за тези страни по обясними причини не можеше да бъде външнополитически приоритет. От друга страна, връзките между България и много от тези страни в течение на десетилетия преди това са оставили трайна следа в много от тях, допринасяйки за икономическото им развитие. През последните години у нас се полагат сериозни усилия за възстановяване на добрите практики в това отношение, както и за подобряване на българското присъствие в развиващите се страни на базата на съществуващия от преди десетилетия опит и задачите на външната политика на България.

След приключването на прехода към пазарно стопанство и при-

съединяването към Европейския съюз (ЕС) пред България стои задачата да изгради позициите си на донор на международна помощ за развитие в новите условия. Осъществяването на прехода на България от състоянието на получател на международна помощ към статуса на донор обуславя необходимостта от специалното внимание към възможностите за извличане на икономическа полза от изпълнението на конкретните ангажименти, произтичащи за страната от тази нова нейна позиция.

Потенциални икономически ползи за държавите-донори: преглед на литературата

В литературата в областта на икономиката на развитието, засягаща помощта за развитие, тенденцията е да бъдат изследвани както ефектите, така и мотивацията за предоставянето ѝ. Тези въпроси са взаимосвързани, защото причините за оказването на такава помощ често влияят върху нейното разпределение. Множество изследвания доказват, че и помощта за развитие, и външната търговия, въздействат положително върху икономическия растеж и развитието на страните-получатели. Този въпрос няма да бъде разглеждан тук, тъй като изследването е фокусирано върху икономическите ползи за страните-донори от предоставянето на помощ.

Много изследователи се опитват да установят дали решенията за разпределение на помощта за развитие на страните-донори се определят от политически и икономически цели, или получателите се избират на базата на обективните им нужди, свързани с развитието¹. Въпреки че почти всички проучвания показват, че мотивацията на тези решения е със смесен характер, в тях са разгледани различни възможни интереси на донорите, които са определящи при тяхното вземане – поддържане на колониални връзки, военни съюзи, запазване на сфери на влияние, търговски и инвестиционни връзки и др.²

¹ Maizels, A., M. Nissanke. Motivations for Aid to Developing Countries. – *World Development*, 1984, 12 (9): 879–900; Neumayer, E. The Pattern of Aid Giving. London: Routledge, 2003; Lewis, T. L. Environmental Aid: Driven by Recipient Need or Donor Interests? – *Social Science Quarterly* 2003, 84 (1): 144–161; Berthélemy, J.-C. Bilateral Donors' Interest v. Recipients' Development Motives in Aid Allocation: Do All Donors Behave the Same? – *Review of Development Economics* 2006, 10 (2): 179–194; Fleck, R. K., C. Kilby. How Do Political Changes Influence US Bilateral Aid Allocations? Evidence from Panel Data. – *Review of Development Economics* 2006, 10 (2): 210–223.

² Levitt, M.S. The Allocation of Economic Aid in Practice. – *The Manchester School of*

Повечето изследователи приемат търговското измерение на националните интереси като основна част от мотивацията на донорите за предоставянето на помощ. Освен това търговските интереси на донорите по отношение на развиващите се държави често се използват като база за сравнение на политиките и разпределението на помощта, тъй като в същината си са сходни за различните донори и са относително постоянни в течение на времето. В това отношение са налице множество емпирични доказателства, че при донорите от Организацията за икономическо сътрудничество и развитие (ОИСР) двустранната търговия оказва сериозно влияние върху обема на предоставяната помощ.

Както е отбелязано в редица изследвания, възможни са много причини, поради които може да се очаква да съществува връзка между обемите на предоставяната помощ и търговските потоци от даден донор към конкретен получател, като например:

- донорите предоставят помощ на държави, с които имат силни търговски връзки (напр. бивши колонии);
- предоставената помощ може да породви търговска зависимост, при която получателите да внасят от онези държави, които им предоставят помощ в голям обем, защото разглеждат обема на помощта като зависим от този на вноса;³

Economics and Social Studies, 1968, 6 (2):131–147; Burnside, C., D. Dollar. Aid, Policies, and Growth. – *American Economic Review*, 2000, 90 (4): 847–868; Dunning, T. Conditioning the Effects of Aid: Cold War Politics, Donor Credibility, and Democracy in Africa. – *International Organization* 2004, 58 (2): 409–423; Bueno de Mesquita, B., A. Smith. A Political Economy of Aid. – *International Organization*, 2009, 63 (2): 309–340; Lundsgaarde, E., C. Breunig, A. Prakash. Instrumental Philanthropy: Trade and the Allocation of Foreign Aid. – *Canadian Journal of Political Science* 2010, 43 (3): 733–761.

³ Такъв е случаят с т.нар. „обвързана помощ“, при която предоставянето на помощ формално се поставя в зависимост от вноса на стоки, произведени от донора – обикновено това се осъществява, като помощта се предоставя във вид на стоки и услуги, произведени в страната-донор, и по този начин самата тя става част от търговския обмен. Виж: Jepma, C. EC-wide Untying. International Foundation for Development Economics and Department of Economics. University of Groningen, 1991. Дори и помощта да не е обвързана, има много начини тя да стимулира зависимостта на страната-получател от донора по отношение на определени стоки и услуги – напр. когато се предоставя под формата на машини и оборудване, резервните части често могат да бъдат закупени само в страната-производител. Виж: Lloyd, T., M. McGillivray, O. Morrissey, R. Osei. Investigating the Relationship Between Aid and

- предоставянето на помощ може да бъде разглеждано и като фактор, създаващ търговия – то допринася за икономическото развитие на страната-получател, което води до последващо нарастване на износа на донора за получателя, като това, от своя страна, стимулира донора да увеличи обема на съответната помощ;
- помощта много често се свързва със структурни реформи в икономиката и особено с либерализацията на външнотърговската политика.⁴

Съществуват и множество други икономически механизми, чрез които помощта за развитие може да стимулира двустранната търговия – най-вече от гледна точка на увеличаване на капацитета за внос на получателя чрез стимулиране на икономическото му развитие.⁵

Идеята, че търговията може да влияе върху обема на помощта за развитие (т.е. че е налице обратна връзка), се свързва най-вече с мотивацията и конкретните политики за разпределение на помощта на донорите:

- донорите предпочитат да оказват помощ на държавите, с които имат най-добре развити търговски връзки;⁶
- донорът „възнаграждава“ получателя за купуването на изнасяни от него продукти;⁷
- донорът има за цел да консолидира или увеличи пазарния си дял в държавата-получател чрез стимулиращите търго-

Trade Flows. *CREDIT Research Paper 98/10*. Centre for Research in Economic Development and International Trade, University of Nottingham.

⁴ Либерализацията може да повлияе върху износа на донора, тъй като намаляването на пречките пред търговията увеличава възможностите за достъп до пазара на развиващите се държави. Виж: Morrissey, O. The Mixing of Aid and Trade Policies. – *The World Economy*, 1993, 16 (1): 69–84.

⁵ Nowak-Lehmann, F., I. Martínez-Zarzoso, A. Cardozo, D. Herzer, S. Klasen. Linking Foreign Aid and Recipient Countries' Exports: Are there Differences Between Regions of the Developing World? *Discussion Paper No.206, Ibero-America Institute*, University of Göttingen. 2010; Lundsgaarde, E., C. Breunig, A. Prakash. Instrumental Philanthropy: Trade and the Allocation of Foreign Aid. – *Canadian Journal of Political Science* 2010,43 (3): 733–761.

⁶ Morrissey, O. The Mixing of Aid and Trade Policies. – *The World Economy*, 1993, 16 (1): 69–84.

⁷ McGillivray, M. and E. Oczkowski. A two-part sample selection model of British bilateral foreign aid allocation. – *Applied Economics*, 1992, 24, 1311–1319.

вията ефекти на помощта;⁸

- донорът предприема агресивна стратегия за навлизане в нови пазари – вместо да се фокусира върху традиционните си пазари, използва помощта за развитие за насърчаване на връзки с държавите, с които търгува малко, но смята, че имат голям потенциал.⁹

Въпреки че изследванията в областта на помощта за развитие не дават еднозначен отговор на въпроса за взаимното влияние между потоците на външната търговия и помощта за развитие,¹⁰ те идентифицират няколко възможни типа връзка:

- първо, въобще няма такава;
- второ, търговията е причина за помощта (ако дадена държава търгува повече с донора, той ѝ предоставя по-голяма помощ);
- трето, помощта създава търговия (оказването на помощ от страна на донора е причина за увеличаване на двустранната търговия);
- четвърто, връзката е двустранна (помощта и търговията са части от взаимно допълващ се цикъл – наличието на едното увеличава вероятността за наличието на другото, и обратното);
- и на последно място, но не и по важност, съществува някакъв трети фактор, който създава временна връзка между помощта и търговията.

Повечето изследвания се ограничават до проучването само на един от възможните типове връзки или само на конкретната двойка донор-получател. Това води до относително слаба приложимост на резултатите от тези изследвания. Въпреки че повечето изследователи са съгласни, че връзка съществува, досега литературата не може да даде еднозначен отговор на въпроса относно конкретните ѝ измере-

⁸ Lloyd, T., M. McGillivray, O. Morrissey, R. Osei. Investigating the Relationship Between Aid and Trade Flows. *CREDIT Research Paper 98/10*. Centre for Research in Economic Development and International Trade, University of Nottingham.

⁹ McGillivray, M., E. Oczkowski. A two-part sample selection model of British bilateral foreign aid allocation. – *Applied Economics*, 1992, 24, 1311–1319.

¹⁰ За подробен преглед на емпиричните изследвания на връзката между помощта за развитие и външната търговия, виж Marinov, E. The Link between Official Development Assistance and International Trade Flows – Insights from Economic Theory. – *Journal of Financial and Monetary Economics*, 2017, 4, 239–247.

ния. Затова изследването на тази връзка, предложено в този доклад, би позволило формулирането на обосновани препоръки по отношение на стратегията и политиката на страната ни при участието ѝ в международното сътрудничество за развитие. Те могат да се направят на базата на изследване на взаимното влияние между потоците на външната търговия и помощта за развитие при държави членки на ЕС, близки до България като размер и отвореност на икономиката, обем на външната търговия и поети задължения за оказване на помощ за развитие.

Участието на България в международното сътрудничество за развитие

С присъединяването си към Европейския съюз през 2007 г. статутът на България се променя. Страната поема сериозни финансови и институционални ангажименти в рамките на политиката за развитие на Съюза и от получател на международна помощ за развитие тя се превръща в член на една от най-активно действащите организации в международната политика за развитие и най-големия донор в света. Тъй като, обаче, подготовката за членство не включва изработване на механизъм за провеждане на политика за развитие, с влизането си в ЕС България е изправена пред предизвикателството, от една страна, да формулира и изпълнява национална политика за развитие, допълваща и подсилваща европейската политика за развитие, а от друга – от държава, доскоро получавала официална помощ, да започне да отделя ресурс за оказването на такава помощ съобразно ангажиментите си като членка на ЕС.

Въпреки че поради ниския стандарт на живот обществените нагласи у нас все още са свързани с възприятието, че получаването на помощ е норма,¹¹ произтичащите от членството ни ангажименти са недвусмислени – през следващите години и десетилетия политиката за развитие трябва да бъде подкрепяна с все повече средства, което ще рефлектира и върху мястото ѝ във външните отношения на страната ни. От гледна точка на участието на България в процеса по финансиране на развитието членството ѝ в Европейския съюз ясно очертава нейната позиция на донор. Политиката за развитие изисква ежегодно инвестиране на значителни средства от националния бю-

¹¹ До 2004 г. като държава в преход България получава официална помощ (1,5 млрд. евро за 2004 г.), като значителна част от нея (637 млн.) са ОПР, възлизаща на 2,5% от БНД на страната (по данни на ОИСР).

джет, а отговорностите на страната, свързани с финансирането на развитието, са дългосрочни и ще стават все по-големи.

Участието в международното сътрудничество за развитие е неразделна част от българската външна политика и се осъществява в съответствие с общата политика на ЕС в тази област. В националното законодателство, обаче, този въпрос е уреден едва през 2011 г. с Постановление № 234 на МС, въпреки вече споменатите връзки на България с редица развиващи се държави преди 1989 г.

След 2007 г. България като член на ЕС започва да предоставя официална помощ за развитие (ОПР),¹² като според обема на предоставяна помощ периодът до 2017 г. може да бъде разделен на няколко етапа – през 2007-2009 г. предоставяната помощ е минимална – стойността ѝ е 12-17 млн. евро (0,04-0,06% от БНД), след което се увеличава през 2010-2015 г. на 31-37 млн. евро (0,08-0,1% от БНД), а през 2016 г. нараства почти двойно (61 млн. евро, 0,13% от БНД). През последната година се наблюдава спад до 55 млн. евро, който, макар и малък като стойност е съществен като дял от БНД (с 2 промилни пункта до 0,11% от БНД). Поетото задължение за 0,33% от БНД е трудно постижимо, но това е характерно за всички нови страни членки – никоя от тях не е близо до изпълнението му. Най-добре се представят Малта (0,22%), Естония (0,17%) и Словения (0,16%), а за Кипър, Хърватия, Унгария и Латвия дялът на предоставяната помощ от БНД е по-нисък, отколкото в България (0,09-0,1%). Единствено Швеция, Люксембург, Дания и Великобритания изпълняват задълженията си през 2017 г. в това отношение (за приетите преди 2004 г. държави то е 0.7% от БНД).

Според Средносрочната програма за помощ за развитие и хуманитарна помощ 2016-2019 г. България участва на многостранно и двустранно равнище, насочвайки своята помощ за развитие към приоритетни за външната политика на страната държави и региони.¹³ При тяхното определяне се отчитат традиционните ни исторически, икономически и културни връзки, географската близост и политическата воля за сътрудничество, а също и наличието на специфичен капацитет за предоставяне на помощ и политиките на ЕС на разширяване и съседст-

¹² Подробни данни за стойността и дела на предоставяна помощ от България и останалите държави членки на ЕС са представени в Приложение 1.

¹³ По многостранна линия България участва в ЕФР, има финансов принос в инструментите за външна помощ на ЕС и към международните финансови институции (Черноморската банка за търговия и развитие, Международната банка за възстановяване и развитие, Международната финансова корпорация).

во. Във връзка с това в Средносрочната програма като приоритетни за България са посочени страните от Западните Балкани, Черноморския регион, Близкия изток и Северна Африка, както и държавите в процес на следконфликтно възстановяване и страните от Африка на юг от Сахара¹⁴. Засега ОПР от България е насочена предимно към покриване на ангажиментите на страната на многостранно равнище, а минимален ресурс се отделя за двустранна помощ¹⁵.

България няма потенциала да окаже сериозно въздействие върху резултатите от финансирането на развитието. Ясно е, обаче, че страната ни ще предоставя ресурси в качеството си на член на ЕС за съдействие за осъществяването на Целите за устойчиво развитие. Ефектът от изразходването на тези ресурси както за страните-получатели, така и за самата България като донор, ще бъде толкова съществен, колкото зад тях стои реално изработена и логично обоснована конкретна политическа линия, преследваща не краткосрочни политически амбиции, а дългосрочни цели, свързани с подобряването на международната среда, ликвидирането на наболелите проблеми на човечеството като цяло, осигуряването на възможности за достоен живот и труд на всички хора на планетата¹⁶. За тази цел е необходимо както формиране на национална политика за развитие, създаване на институционален капацитет за предоставяне на помощ, а също така и осигуряване на необходимата подкрепа от страна на българската общественост за пълноценно участие в международното сътрудничество за развитие.

Като външна граница на ЕС, България е заобиколена от разви-

¹⁴ За повече информация за целите, принципите и приоритетите на българската политика за развитие, виж Филева, П., Вълканова, А. и П. Бучков. Политика за развитие: От помощ за развитие към глобално партньорство за развитие. София: БМПП, 2018, 94–96.

¹⁵ За някои положителни резултати, свързани най-вече с изграждането на капацитет, виж Костова, А. Политиката за развитие като възможност за българската външна политика. – *Дипломация*, 12/2014, (юли-декември), ДИМВНР, 65-72. [cited 20.06.2018] Available from: http://bdi.mfa.government.bg/data/DJ/DJ_12_2014.pdf.

¹⁶ Миланов, М. Финансиране на развитието като процес в международното сътрудничество за развитие и мястото на България в него. В: Международното сътрудничество за развитие и участието на България в него, публикация по проект “Българската политика за развитие: прозрачност при създаването на нормативна уредба и програмна рамка”, финансиран по ОПАК и съфинансиран от ЕСФ. ДИМВНР, 2009, 31, [cited 20.06.2018] Available from: http://bdi.mfa.government.bg/data/projects/opac/7-fin_razv.pdf.

ващи се страни, а други такива се намират в непосредствена близост до нея. Инвестициите в стабилността и просперитета на съседите са пряко свързани със сигурността (от гледна точка на имиграция, тероризъм и др.) и с икономическото развитие (потенциални пазари, установяване на трайни търговски отношения, взаимна размяна на инвестиции и т.н.) на собствената ни страна. Ако се използва стратегически, политиката за развитие може се разглежда и като инвестиция в национален човешки и административен капитал – предоставянето на техническа помощ или участието в международни проекти оказва позитивен ефект и върху съответните български експерти, организации, практики и др. под формата на допълнителни финансови стимули, големи професионални възможности, разширени партньорства и укрупен институционален капацитет.

Насоки за бъдещо изследване

За да се подпомогне вземането на стратегически решения за средносрочните и дългосрочните приоритети на участието на България в международното сътрудничество за развитие и в политиката за развитие на ЕС, от гледна точка на установената в теорията и емпиричните изследвания връзка и с цел да се изведат собствени резултати по отношение на връзката между помощ за развитие и международна търговия, се предлагат насоки, обхват и методология за бъдещи изследвания¹⁷.

С помощта на статистически подходи, измерващи зависимости, изследването трябва да бъде фокусирано върху тестването на връзката между обема и динамиката на потоците на официална помощ за развитие и външната търговия между избрани държави от ЕС, членуващи в Комитета за подпомащане на развитието на Организацията за икономическо сътрудничество и развитие и избрани най-слабо развити държави (НСРД) от Субсахарска Африка.

Времевият период на изследването ще бъде 2003-2016 г. и ще обхваща новата рамка на търговските отношения между ЕС и държавите

¹⁷ Резултати от пилотно изследване (на връзката между потоците на помощ за развитие – официална помощ за развитие и общи потоци на помощ, и тези на външна търговия – общо, износ и внос, от ЕС и Китай към Африка и Субсахарска Африка за периода 2000-2012 г., като е използвана коинтеграция на Енгъл-Грейнджър) могат да бъдат намерени в Nestorov, N., E. Marinov. Development Aid and International Trade in Sub-Saharan Africa: EU vs. China. In: Foreign Capital Flows and Economic Development in Africa: The Impact of BRICS versus OECD, Palgrave Macmillan, New York, USA, 2017, 271–297.

в Африка. Изследването на помощта за развитие ще бъде ограничено само до официалната помощ за развитие. В рамките на потоците на ОПР ще бъдат разгледани обемите на брутни и нетни плащания,¹⁸ като няма да бъдат вземани предвид облекчаването и отлагането на външни дългове и инвестициите в капитал на публични дружества.

Държавите членки на Комитета за подпомагане на развитието (КПР-ДАС) при Организацията за икономическо сътрудничество и развитие (ОИСР) са избрани като обект на иконометричния анализ, тъй като, от една страна, поради членството си в ОИСР са длъжни да отчитат стриктно и еднотипно данните за оказваната от тях ОПР, а от друга – те са най-активните донори на ОПР. Сред държавите от ЕС, членуващи в КПР, в зависимост от наличието на данни, ще бъдат избрани пет, които са най-близки до България като размер и отвореност на икономиката, обем на външната търговия и поети задължения за оказване на помощ за развитие.

Най-слабо развитите държави (НСРД) са избрани, тъй като са получател на над 50% от общия обем ОПР в света. Регионът на Субсахарска Африка е избран, защото, от една страна, държавите в него са сред получателите на най-много ОПР в света, а от друга, е включен като приоритетен в Средносрочната програма за помощ за развитие на България и в Европейската политика за развитие. Сред НСРД от Субсахарска Африка в зависимост от наличието на данни, ще бъдат избрани до десет държави, с които България има най-активни външно-търговски връзки през изследвания период.

Конкретният статистически инструмент (крос-корелация, каузалност на Грейнджър, коинтеграция на Енгъл-Грейнджър, коинтеграция на Йохансен) за оценка на връзката между ОПР и външната търговия ще бъде избран в зависимост от резултатите при първичните тестове и приложимостта към наличните данни.

Осъществяването на подобно изследване при зададените параметри ще позволи да се оценяват наличието, посоката и силата на връзката между динамиката и обема на потоците на официална помощ за развитие и външната търговия между държавите от ЕС, членуващи в КПР, от една страна, и НСРД от Субсахарска Африка, от друга, което ще помогне за извеждането на препоръки относно стратеги-

¹⁸ OECD. Development finance data. [cited 20.06.2018] Available from: <http://www.oecd.org/dac/financing-sustainable-development/development-finance-data/>.

ческите приоритети, които България трябва да заложи при участието си в международното сътрудничество за развитие и най-вече при оказването на помощ за развитие.

Заклучение

Международната търговия и помощта за развитие са два от основните инструменти за генериране и преразпределяне на богатство в световното стопанство и предоставят възможности за развитите индустриализирани икономики да допринесат за развитието на победните развиващи се и най-слабо развити държави.

Икономическата литература и емпиричните изследвания извеждат връзката между обемите на предоставяна помощ и търговските потоци от даден донор към конкретен получател като основна част от мотивацията на донорите при оказването и разпределянето на помощта за развитие, от който донорите могат да извличат политически и икономически ползи.

Участието в международното сътрудничество за развитие е неразделна част от българската външна политика и се осъществява в съответствие с общата политика на ЕС в тази област. От гледна точка на участието на България в процеса по финансиране на развитието, членството ѝ в Европейския съюз ясно очертава нейната позиция на донор.

Политиката за развитие изисква ежегодно инвестиране на значителни средства от националния бюджет, а отговорностите на страната, свързани с финансирането на развитието, са дългосрочни и ще стават все по-големи. При правилно формулиране на стратегическите приоритети при предоставянето на официална помощ за развитие, България би могла да извлече значителни икономически ползи от участието си в международното сътрудничество за развитие.

БИБЛИОГРАФИЯ

Костова, А. Политиката за развитие като възможност за българската външна политика. – *Дипломация*, 12/2014 (юли-декември), ДИМВНР, 65–72, Available from: http://bdi.mfa.government.bg/data/DJ/DJ_12_2014.pdf.

Миланов, М. Финансиране на развитието като процес в международното сътрудничество за развитие и мястото на България в него. В: *Международното сътрудничество за развитие и участието на България в него*, публикация по проект “Българската политика за развитие: прозрачност при създаването на нормативна уредба и програмна рамка”, финансиран по ОПАК и съфинансиран от ЕСФ. ДИМВНР, 2009. с. 1–36. Available from: http://bdi.mfa.government.bg/data/projects/opac/7-fin_razv.pdf.

Средносрочна програма за помощ за развитие и хуманитарна помощ на Република България за периода 2016-2019. Available from:
<http://www.strategy.bg/StrategicDocuments/View.aspx?lang=bg-BG&Id=1139>.

Филева, П., А. Вълканова, П. Бучков. Политика за развитие: От помощ за развитие към глобално партньорство за развитие. София: БПМР, 2018.

Berthélemy, J.-C. Bilateral Donors' Interest v. Recipients' Development Motives in Aid Allocation: Do All Donors Behave the Same? – *Review of Development Economics* 2006, 10 (2): 179–194.

Bueno de Mesquita, B., A. Smith. A Political Economy of Aid. – *International Organization*, 2009, 63 (2): 309–340.

Burnside, C., D. Dollar. Aid, Policies, and Growth. – *American Economic Review*, 2000, 90 (4): 847–868.

Dunning, T. Conditioning the Effects of Aid: Cold War Politics, Donor Credibility, and Democracy in Africa. – *International Organization* 2004, 58 (2): 409–423.

European Commission. Investing in Sustainable Development. The EU at the forefront in implementing the Addis Ababa Action Agenda. European Commission Staff Working Document. Brussels, 23.04.2018.

Fleck, R. K., C. Kilby. How Do Political Changes Influence US Bilateral Aid Allocations? Evidence from Panel Data. – *Review of Development Economics* 2006, 10 (2): 210–223.

Jepma, C. EC-wide Untying. International Foundation for Development Economics and Department of Economics, University of Groningen, 1991.

Levitt, M.S. The Allocation of Economic Aid in Practice. – *The Manchester School of Economics and Social Studies*, 1968, 6, 2, 131–147.

Lewis, T. L. Environmental Aid: Driven by Recipient Need or Donor Interests? – *Social Science Quarterly* 2003, 84 (1): 144–161.

Lloyd, T., M. McGillivray, O. Morrissey, R. Osei. Investigating the Relationship Between Aid and Trade Flows. *CREDIT Research Paper 98/10*. Centre for Research in Economic Development and International Trade, University of Nottingham.

Lundsgaarde, E., C. Breunig, A. Prakash. Instrumental Philanthropy: Trade and the Allocation of Foreign Aid. – *Canadian Journal of Political Science* 2010, 43 (3): 733–761.

Maizels, A., M. Nissanke. Motivations for Aid to Developing Countries. – *World Development*, 1984, 12 (9): 879–900.

Marinov, E. The Link between Official Development Assistance and International Trade Flows – Insights from Economic Theory. – *Journal of Financial and Monetary Economics* 2017, 4, 239–247.

McGillivray, M., E. Oczkowski. A two-part sample selection model of British bilateral foreign aid allocation. – *Applied Economics*, 1992, 24, 1311–1319.

McGillivray, M., H. White. Explanatory Studies of Aid Allocation among Developing Countries. The Hague: *ISS Working Paper* 1993, No. 148.

Morrissey, O. The Mixing of Aid and Trade Policies. – *The World Economy*, 1993, 16 (1): 69–84.

Nestorov, N., E. Marinov. Development Aid and International Trade in Sub-Saharan Africa: EU vs. China. In: *Foreign Capital Flows and Economic Development in Africa: The Impact of BRICS versus OECD*, Palgrave Macmillan, New York, USA, 2017, 271–297.

Neumayer, E. *The Pattern of Aid Giving*. London: Routledge, 2003.

Nowak-Lehmann, F., I. Martínez-Zarzoso, A. Cardozo, D. Herzer, S. Klasen. Linking Foreign Aid and Recipient Countries' Exports: Are there Differences Between Regions of the Developing World? *Discussion Paper No.206, Ibero-America Institute*, University of Göttingen, 2010.

Приложение 1. Помощ за развитие от държавите-членки на ЕС (2007-2017 г.)

	млн.евро												
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017		
България	17	13	12	31	35	31	37	37	37	61	55		
Естония	12	15	13	14	17	18	23	28	31	39	38		
Кипър	25	26	33	39	27	20	15	15	16	16	16		
Латвия	12	15	15	12	14	16	18	19	21	27	29		
Литва	35	33	26	28	37	40	38	34	43	52	52		
Малта	8	11	10	10	14	14	14	15	15	19	23		
Полша	265	258	269	285	300	328	355	341	397	600	598		
Румъния	84	85	110	86	118	111	101	162	143	243	250		
Словакия	49	64	54	56	62	62	65	63	77	96	100		
Словения	40	47	51	44	45	45	46	46	57	74	68		
Унгария	76	74	84	86	100	92	97	109	140	180	132		
Хърватия	-	-	-	-	15	15	32	54	46	37	44		
Чехия	131	173	154	172	180	171	159	160	179	235	242		
Австрия	1.321	1.188	820	912	799	860	882	930	1.193	1.479	1.091		
Белгия	1.425	1.654	1.874	2.268	2.019	1.801	1.732	1.845	1.717	2.080	1.955		
Великобритания	7.194	7.973	8.102	9.855	9.948	10.808	13.498	14.551	16.718	16.325	15.915		
Германия	8.978	9.693	8.674	9.804	10.136	10.067	10.717	12.486	16.173	22.368	21.895		
Гърция	366	488	436	383	305	255	180	186	215	333	281		
Дания	1.872	1.944	2.018	2.168	2.108	2.095	2.205	2.264	2.313	2.142	2.130		
Ирландия	871	921	722	676	657	629	637	615	648	726	717		
Испания	3.755	4.761	4.728	4.492	3.001	1.585	1.789	1.415	1.259	3.868	2.142		
Италия	2.901	3.370	2.368	2.262	3.111	2.129	2.566	3.022	3.610	4.601	5.086		
Люксембург	274	288	298	304	294	310	323	319	327	354	377		
Нидерландия	4.547	4.848	4.615	4.800	4.563	4.297	4.094	4.200	5.162	4.491	4.395		
Португалия	344	430	368	490	509	452	368	324	278	310	336		
Финландия	717	808	926	1.006	1.011	1.027	1.081	1.232	1.161	958	935		
Франция	7.220	7.562	9.049	9.751	9.348	9.358	8.543	8.005	8.149	8.701	10.080		
Швеция	3.170	3.281	3.266	3.423	4.030	4.077	4.389	4.698	6.391	4.425	4.889		
Общо за ЕС-28	45.706	50.021	49.096	53.457	52.805	50.713	54.004	57.174	66.516	74.841	73.870		

	% от БНД												
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017		
България	0,06	0,04	0,04	0,09	0,09	0,08	0,1	0,09	0,09	0,13	0,11	Задължение: 0,33% от БНД	
Естония	0,08	0,1	0,1	0,1	0,11	0,11	0,13	0,14	0,15	0,19	0,17		
Кипър	0,17	0,17	0,2	0,23	0,16	0,12	0,1	0,1	0,09	0,09	0,09		
Латвия	0,06	0,07	0,07	0,06	0,07	0,08	0,08	0,08	0,09	0,11	0,11		
Литва	0,11	0,11	0,11	0,1	0,13	0,13	0,11	0,1	0,14	0,14	0,13		
Малта	0,15	0,2	0,18	0,18	0,25	0,23	0,2	0,2	0,17	0,2	0,22		
Полша	0,1	0,08	0,09	0,08	0,08	0,09	0,1	0,09	0,1	0,15	0,13		
Румъния	0,07	0,09	0,08	0,07	0,09	0,08	0,07	0,11	0,09	0,15	0,15		
Словакия	0,09	0,1	0,09	0,09	0,09	0,09	0,09	0,09	0,1	0,12	0,12		
Словения	0,12	0,13	0,15	0,13	0,13	0,13	0,13	0,12	0,15	0,19	0,16		
Унгария	0,08	0,08	0,1	0,09	0,11	0,1	0,1	0,11	0,13	0,17	0,11		
Хърватия	-	-	-	-	0,03	0,03	0,07	0,12	0,09	0,07	0,09		
Чехия	0,11	0,12	0,12	0,13	0,12	0,12	0,11	0,11	0,12	0,14	0,13		
Австрия	0,5	0,43	0,3	0,32	0,27	0,28	0,27	0,28	0,35	0,42	0,3		
Белгия	0,43	0,48	0,55	0,64	0,54	0,47	0,45	0,46	0,42	0,55	0,45		
Великобритания	0,36	0,43	0,51	0,57	0,56	0,56	0,71	0,7	0,7	0,7	0,7		
Германия	0,37	0,38	0,35	0,39	0,39	0,37	0,38	0,42	0,52	0,7	0,66		
Гърция	0,16	0,21	0,19	0,17	0,15	0,13	0,1	0,11	0,12	0,19	0,16		
Дания	0,81	0,82	0,88	0,91	0,85	0,83	0,85	0,86	0,85	0,75	0,72		
Ирландия	0,55	0,59	0,54	0,52	0,51	0,47	0,46	0,38	0,32	0,32	0,3		
Испания	0,37	0,45	0,46	0,43	0,29	0,16	0,17	0,13	0,12	0,35	0,19		
Италия	0,19	0,22	0,16	0,15	0,2	0,14	0,17	0,19	0,22	0,27	0,29		
Люксембург	0,92	0,97	1,04	1,05	0,97	1	1	1,06	0,95	1	1		
Нидерландия	0,81	0,8	0,82	0,81	0,75	0,71	0,67	0,64	0,75	0,65	0,6		
Португалия	0,22	0,27	0,23	0,29	0,31	0,28	0,23	0,19	0,16	0,17	0,18		
Финландия	0,39	0,44	0,54	0,55	0,53	0,53	0,54	0,59	0,55	0,44	0,41		

Източник: European Commission. Investing in Sustainable Development. The EU at the forefront in implementing the Addis Ababa Action Agenda. European Commission Staff Working Document. Brussels, 23.04.2018, 106.

Боряна Станчева, Вихрен Митев
Десислава Сотирова, Едуард Маринов
Елица Димова, Иван Божикин, Иван Бянов
Ивелина Ватова, Кремена Шутилова-Йочколовска
Мира Кънева, Наталия Киселова, Невена Бянова
Пламен Ралчев, Севдана Дочева, Теодора Делисивкова

**Европейската политика за развитие –
предизвикателства и възможности**

**European Development Policy –
Challenges and Opportunities**

Българска
Първо издание

Съставителство и научна редакция:

Петранка Филева
Мария Нейкова
Минка Златева

Формат: 70/100/16
Издателски коли: 13,9
Печатни коли: 14
Печат "БПС" ООД

София, 2018

Българска платформа за международно развитие
ISBN 978-619-7484-03-8 pdf